

Het duidelijkste verband tussen pijlen en de Dood treffen we aan in het geval van Sint-Sebastiaan. Dit was een van de populairste beschermheiligen in de strijd tegen de pest. In feite werd hij al tijdens de dagen van de eerste pandende beschouwd als een beschermer tegen enorme epidemieën. Paulus Diaconus vertelt in *Historici Langt) bardorum* (VI:s) hoe de pest Pavia aan het eind van de zevende eeuw teisterde: een goede en een slechte engel zag men 's nachts door de straten van de stad dwalen. De boze engel, die een jachtspeer in zijn hand leek te hebben, sloeg op bevel van de goede engel een aantal malen met de speer op de deur van elk huis. Het aantal slagen gaf aan hoeveel mensen in dat huis de volgende dag aan de pest zouden sterven. Door een goddelijke openbaring kwamen de inwoners van de stad erachter dat er een einde zou komen aan het spookbeeld als er een altaar aan Sint-Sebastiaan zou worden gewijd in een van de kerken van de stad. Onmiddellijk werden relikwieën uit Rome gehaald, en zodra ze in Pavia waren geïnstalleerd, verdween de pest.

Volgens de legende was Sint-Sebastiaan, een soldaat in het Romeinse leger onder keizer Diocletianus, in 288 als martelaar gestorven nadat hij eerder al met pijlen was doorboord als straf voor zijn weigering het christendom af te zweren. De executie mislukte omdat de pijlen op wonderbaarlijke wijze geen vitale lichaamsdelen raakten. Dankzij de zorg van Irene, de weduwe van een andere martelaar, overleefde Sebastiaan en kreeg hij zijn gezondheid terug. Toen de keizer dit ontdekte, liet hij Sebastiaan snel doden met een betrouwbaarder methode, maar het was de regen van pijlen die in het geheugen van de mensen bleef hangen. De dubbele connectie van de heilige met de Dood - zowel epidemieën als pijlen - betekende dat hij figuurlijk een bloeitijd beleefde vanaf het midden van de veertiende eeuw. Een paar jaar nadat de Zwarte Dood Florence had aangevallen, werd een relikwie van Sint-Sebastiaan naar de stad gebracht, op hetzelfde moment dat de heilige aandacht begon te krijgen van de Florentijnse kunstenaars.

Een van de eerste grote schilderijen van de heilige na de verwoestende gevolgen van de Zwarte Dood werd gemaakt door Giovanni del Biondo en is

nu te vinden in het kathedraalmuseum in Florence, de Opera del Duomo. Hier is een Sint-Sebastian doorzeefd met pijlen, hot bloed druipt uit moor clan dertig wonden, In de volgende eeuwen werd het motief een van de meest geliefde In de Italiaanse renaissancekunst. In deze werken wordt Sint-Sebastiaan soms direct in verband gebracht met pestepidemieën. Dit is bijvoorbeeld het geval met een fresco uit het pestjaar 1464 van Benozzo Gozzoli in de Sant'Agostinokerk in San Gimignano. Op de bovenste helft van het schilderij is Jezus te zien in gesprek met de maagd Maria, waarschijnlijk argumenterend dat Onze Lieve Heer de epidemie moest stoppen. God heeft duidelijk een andere mening, omdat Hij een grote pijl in zijn rechterhand houdt en deze naar de aarde richt. Op de onderste helft van het schilderij staat Sint-Sebastiaan echter en hij beschermt de mensen tegen alle pijlen die God wegstuurt, en de gebroken schachten worden door engelen verwijderd. Geen enkele pijl raakt zijn doel, en onderaan verzamelen de mensen zich in een gebed van dankzegging en verwondering over de wonderbaarlijke kracht van de heilige.

Toen Benozzo Gozzoli zijn Sint-Sebastiaan schilderde, stelde hij zich hem voor als een man met een baard van 30-35 jaar, net als het stereotype van Jezus. Andere kunstenaars, zoals Albrecht Dürer, hadden een vergelijkbare mening. De heilige heeft zijn territorium in de westerse kunstgeschiedenis echter serieus, gemarkeerd als een naakte, doorboorde jongeling, een martelaar in de vorm van Apollo, bijvoorbeeld in de werken van Sodoma en Perugino. Het schilderij van Sebastiaan door de eerste, een van de meesterwerken in het Uffizi in Florence, werd in 1528 gemaakt voor opdrachtgevers in Siena en werd meegedragen in religieuze processies in tijden van pest voordat het in 1786 naar Florence werd overgebracht. Hoewel zijn lichaam bloedt door de pijlen, heeft de heilige een extatische uitdrukking op zijn gezicht, en een engel plaatst een martelarenkroon op zijn hoofd. Een van de gedenkwaardige werken in deze categorie Sebastiaan-afbeeldingen is Andrea Mantegna's schilderij (nu in het Louvre in Parijs) van de heilige, doorboord met negen pijlen, maar kalm naar de lucht kijkend.